

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ:
Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. шадн. 143.322
Адреса для телеграм:
„Діло“, Львів.
Головний Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем.
Рукописи не повертаються.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 5-00 зол.
Чвертьрічно 18-00 „
Піврічно 27-00 „
Річно 55-00 „

ЗА ГРАНИЦЮ: В Америці і Канаді, Франції, Голландії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7-50 зол., Німеччині 7-50 зол., Швейцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7-50 зол., Австрії 7-50 зол. — Зніма адреси і зол.

Телеф. Редакції 29-41.
Друкарні 29-28.

В СПРАВІ ОГолоШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ

ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

ЛІЯРНЯ ДЗВОНІВ БРАТІВ ФЕЛЬЧИНСЬКИХ

в КАЛУШІ, вул. Сівецька ч. 16.
І в ПЕРЕМІШЛІ, Красінського 63.
Жадайте оферт та цінників.

Рутинницькі експерименти фанатиків.

III.

Сталін ствердив у своїй статті, що в СРСР еколективізовано досі 50% сільських господарств і що найважливішою передумовою колективізації є її добровільність. Далі ствердив він, що в деяких районах СРСР, а саме у споживачних московських і в Туркестані були спроби насильного проведення колективізації. До насильства в тих районах Сталін поставився дуже критично і недвозначно їх осудив. Тимчасом ми знаємо з таких авторитетних джерел, як кореспонденції з місць у більшовицькій пресі, що в збіжжово-продукційних районах (отже не на півночі і не в Туркестані), як на Україні, в Донеччині, на Кубані, колективізацію проводили насильно, при допомозі нечуваного терору. На Україні, наприклад, суди засипали розправками проти українських селян за чинний опір колективізації. А Верховний Суд у Харкові має таку масу вироків провінціальних судів до затвердження, що не може їх опанувати. Всі ті вирокі містять смертні присуди на селян. І саме тому, що це присуди на смерть, вимагають вони затвердження Верховного Суду. В одному місяці лютому ц. р. цей суд розглядав кругом дві тисячі таких вироків, з чого 1.683 затверджені. Отже посереднє твердження Сталіна про добровільність колективізації у полудневих краях СРСР цілковито розминається з правдою.

Зі статті Сталіна далі мусимо робити висновок, що комуністи при практичному переведенні колективізації не мали до березня ц. р. ніякого конкретного плану. Шойно в перших днях березня появилася обговорювана стаття Сталіна в цій справі та рівночасно з нею опублікований аразковий статут для сільсько-господарських артілей, як єдино доцільної тепер, на думку комуністів, форми колективізації.

Якаж ціль колективізації? Відповідь на це знайдемо передовсім з п'ятилітнього плану про індустріалізацію СРСР. Колективізація, провозглашена тепер у житті в СРСР описаними засобами, є етапом до індустріалізації села. Українські села мають перетворитися в чисто пролетарські осередки на зразок промислових робітничих осередків. Земля буде для них таким самим варстатом праці, як для робітників фабричний станок. Для цього станка байдужим буде, хто на ньому буде працювати, шоби тільки він виконував своє завдання для потреб держави, бо в СРСР не суспільність, а держава, кермована комуністами, є всім: і власником дібр і найціннішим, найвищим добром пролетаріату. При механізуванні села на зразок механізування фабричного робітника селянин стане таким-же самим пролетарем як фабричний робітник, тобто пролетарем, що, на думку комуністів, є громадянським цілого світу, що не прив'язує ніякої ваги ні до місця свого осідку ні до батьківщини, а інтересується тільки тим, шоби знайти працю, при чім цілком не турбується, де буде ця праця — на Україні, чи в Москві, в Америці чи в Китаю. Робітничий пролетаріат можна перекидати в місті на місце, так само можна буде перекидати і сільський пролетаріат, коли для нього земля не буде нічим іншим як тільки станком праці. При успішності колективізації мусів би дізнати і теперішній вигляд сіл. Мешкальні доми мусіли бути будовані на зразок міських робітничих, отже мали вигляд величезних, так само і господарські будівлі. І тоді менше місця і побудованої землі. Усяж колективна господарства підняла, на думку комуністів, на найвищий рівень господарської культури та рільну продукцію.

Артілі мають переходною децю менші, бо тільки підготовчі до реалізації остаточної мети

Центральний Кооперативний Банк „Краєвий Союз Кредитовий“

у Львові, Ринок ч. 10 (ч. телефону: 433. — Конто Почтової Шадниці ч. 143.467).

Як Центральна Каса українських кооперативів приймає вкладки ощадності, забезпечує їх у твердій валюті та поміщає у наших кооперативах, шоби піднести господарський розвій українського народу.

завдання. В першій точці зразкового статуту для артілей читаємо: „Наймити, бідняки й середняки сіл добровільно об'єднуються в сільгоспод. артілі, шоби спільними засобами виробництва та спільною організованою працею збудувати велике колективне господарство й у такий спосіб забезпечити справжню та цілковиту перемогу над гнітом, над усіма експлуататорами й ворогами трудящих, справжню й цілковиту перемогу над злиднями й темрявою, над відсталістю дрібного індивідуального господарства й утворити високу продуктивність праці та товарність колективного господарства“.

Отже найважливіше, ударне, що так скажемо, завдання артілей є остаточний розгром кулака чи гніта. На Україні колективізація почалася практично далеко перед появою зразкового статуту артілей. До того відбувалася і відбувається цього року „ударним порядком“ і безплатно, але за те „стихийно“. „Пролетарська Правда“ з 1. лютого ц. р. писала про те ось як: „Ліквідація куркульства як класу почалася практично. У багатьох селах та районах біднота і наймити з власного почину забирають у куркулів засоби виробництва, забирають землю, будівлі, ухваляють остаточну знищити куркулі“.

Тепер на Україні лютує на селі терор не тільки проти всіх, що протидіють чинно колективізації, але й проти всіх тих селян, яких підозрюють у неприхильності до неї. Тих господарів, у яких сільська голота забрала землю, будинки і худобу, усувають комуністичні карні загони масово з сіл та перевозять їх на Сибір, а на всякий випадок поза межі України, деколи разом з родинами. Досі вивезли з України сотні тисяч селян. В прикордонних західних смугах СРСР селянство тікає через кордон до Польщі, Литви та Латвії перед колективізацією. Все те зветься у Сталіна добровільністю колективізації.

Колиж до того додати, що від участі в колективному господарстві відсутній згідно зі статуту артілей не тільки усі гнітаї, але й усі ті мешканці сіл, що позбавлені виборчого права в СРСР, то ясною стане мрячна перспектива всіх ненадійних для комунізму елементів села. Якщо їх не вивезуть на тундри для неминучої їх загибелі, то вони на місцях вигинуть з голоду.

По тім боці Збруча...

(Лист зі Скали.)

На терені Скалатщини не бачили ми в останніх тижнях більших груп українських селян-утікачів з другої сторони Збруча. Були лише переклади поодиноких людей, які оповідають жалюгідні історії про господарку і знущання більшовиків над українським селянством.

Ось передучора (6. ц. м.) прибув більший відділ узброєних у кріс і 2 кулемети більшовиків до села Гукова біля Скали і силою забрав усіх тих, що не є ревними комуністами та вивіз їх у сторону Кам'янця. В Гукові панував у тім часі нечуваний крик і плач, змішаний зі стрілами з крісів і кулеметів. Того дня виведено з села близько половини людей.

Таксамо, коли ширити утікачам, поступають біженцям в кожному прикордонному селі ти жорстокості, шоби з села весь той елемент, який не є ревними комуністами, і вивести його в Сибір. Через те в прикордонних селах (а певно й даліше, доволі значну кількість), а періодично до стрілянини як не чести було видано в селі Гукові.

Знаєте біблійну притчу про закопані таланти?

Так само нерозумно поступає той, хто своїмощадності тримає дома, а не зложить на вкладову книжочку в

Кооперативному Банку „ДНІСТЕР“
у Львові, вул. Руська ч. 20.

Для українського народу колективізація, навіть як виключно переходною явище, є страшним лихом. Вона спричинила вже тепер сотні тисяч жертв у найціннішому, працюючому, патріотичному, бо прив'язаному до своєї землі і батьківщини, українському селянстві, а в майбутньому проковтне, якщо удержиться, таких жертв ще більше. До того вона доведе нашу нещасну країну дуже скоро до неминучої господарської катастрофи, а її мешканців до нечуваних і невиданих злиднів. Колиб комуністам вдалося закріпити колективізацію, а що ніяк тверезо думаюча людина не може повірити, тоді не виключене масове переселювання населення, перекидання його від одних „станків хліборобської праці“ до інших, з України на Сибір, а з Московщини та Сибіру на Україну. Така процедура підірвала б в основах само існування нації. Та в практиці це виключене. Ми глибоко пересвідчені, що кремлівські фанатики, а запамороченіми глазуздами, шойно на цьому діявольському експерименті покінчать остаточну свою „месіянстичну місію“. Бо поміститься на них сама природа за те, що вони її так злочинно насилують.

На велику скалю заініційовані колективістичні експерименти стрінули вже досі таку масу труднощів і перепон, що самі найбільші комуністичні потентати здрігнулися перед загальною того невідомого, що гряде на них, а що бере свій початок у колективізації. Наглядним доказом цього обговорена стаття Сталіна під вимовним заголовком „Запаморочення від невдач“. Перечитавши її, набираєш враження, що навіть Сталін повинен був її назвати „Запаморочення від невдач“, бо так наказувала логіка, але він не міг цього зробити. Бо ж нікому не секрет, що далеко більше запаморочують голови невдачі ніж успіхи. Невдачі позбавляють людей не раз цілковитого глузлів та спричинюють у наслідках далеко більші катастрофи, від тих, які повинні були принести. Коли хто топиться, то він рветься до води і тоді, коли його з неї витягнуть. Те саме з комуністами. Коли їх заливає економічна скрута, то вони замість рятуватися від неї, ще її поглиблюють. Якби за всі ці злочинні експерименти доводилося потім терпіти тільки комуністам — усе було б у порядку, але річ у тім, що за них терплять великі мільйони невинного населення. І в тому весь трагізм положення.

На наше населення по цьому боці Збруча, яке живо цікавиться всім тим, що діється по другому боці, велике, просто потрясаче враження робить факт, що в забручанських селах і містечках церкви позамикані, а священики переслідувані або вивезені не знати куди. Це обурює кожного нашого селянина до живого, якому не міститься просто в голові, як це можна силою відбирати людям віру та ще її переслідувати їх за прив'язання до своєї церкви.

По другому боці Збруча селами управляє т. зв. сільрада, зложена переважно з найгірших типів села, періодично кримінальних, які помагають узброєним відділам відбирати від селян збіжжя, худобу і т. д. При допомозі тих відділів переводяться сільське молочення збіжжя, з якого якусь частину дістає селянина, а решту забирають до централізованих магазинів у Києві, Харкові і ще даліше.

Колективізація по наших селах ведеться тепер цілою силою пари. Колективізують землю, а по селах будують усяди великі ставні, а з них збирають усе худобу, котрою користувалися тільки ті селяни, котрих колись сілвала. Це лише

На організаційному фронті.

НАРАДА РАДНИХ У СТАРОСАМ-БІРЩИНІ.

В дні 18/2 ц. р. відбулася в Старому Самборі велика нарада громадських радних у справах оборони громадських бюджетів, заведення української мови по громадах і в справі винищення псів по деяких громадах, як Терпів, Стрильбиці й інші. Присутніх було 223 осіб. Зборами проводив п. Іван Пукач. Про громадські справи говорив сенатор о. Татомір. На нараду прибуло теж до 30 селярбів з наміром внести замішання, але це їм не вдалося і нарада пройшла дуже поважно. Ухвалено резолюції, в яких зібрані заперечували проти стагання в теперішній тяжкий час дорогового податку, проти господарки повітового відділу і проти винищення псів у деяких громадах повіту.

ЗБАРАЩИНА.

Протягом місяця лютого і з початком березня відбулося у Збаращині дельших кільканих довірочних нарад, а саме: 15/2 ц. р. в Черняхівцях, 16-го в Охримівцях, 17-го у Стрильці, 18-го в Кійданцях, 19-го в Романовім Селі, 22-го у Клебанівці, 23-го в Терпівцях, 24-го в Добромірі, 25-го в Лозівці, 26-го в Гушанках, 27-го в Новім Селі, 28-го в Лисичинцях, 1/3 в Шельпанах і 2/3 в Шилах. В нарадах взяло численну участь громадянство вищелених сіл. Вказати хочби на Стрильку, де було 149 осіб, Гушанки 158, Лисичинці 168, Терпівка 195, Черняхівці 202, Клебанівка 251, а в Шилах було 334 особи. Свідчить це про велике зацікавлення селян громадськими справами і про їх прихильність до Українського Національно-Демократичного Об'єднання. На нарадах реферував п. Гринько Скаска, з Підгаєччини. Всюди ухвалено резолюції, в яких одобрюється діяльність Української Парл. Репрезентації й осуджується московсько-більшовицький терор на Великій Україні. В кожному селі вибрано партійний комітет Українського Нац.-Дем. Об'єднання. Таким чином Збаращина стає на правильний шлях національної роботи. Слід замітити, що всі наради відбулися дуже поважно і без якихнебудь виступів, ворожих Українському Нац.-Дем. Об'єднанню. Лише в одній Лозівці кілька радикальних прихильників забили цвяхами двері читальні, в якій мала відбутися довірочна нарада. Це дуже обурило зібраних громадян, які хотіли відбити двері, але господар Степан Чернявський запросив зібраних до своєї дощити обширної хати і там в овітій хаті відбулася нарада.

ТЕРНОПІЛЬЩИНА.

В дні 21/2 ц. р. відбулася довірочна нарада в Ходачкові Малім. Зібралось понад 300

ГВРІМ КОСТЕЛЬНИК.

Через давню Угорщину.

3. „Шестимовна держава“.

Здивуєтесь: яка це держава? По черзі слідувала би Мадярщина — неже це „шестимовна держава“? Та й ще тепер після світової війни, коли мадяри повикривали аж до самих костей усі чужі нації, залишаючи їм тільки кільканих тисяч словаків-колоністів в околиці Бикиш-Чаба? А все-таки так! Коли не вірите, то возьміть мадярський банкнот і читайте:

От pengő — Fünf Pengő — Пять пенгівов — Cinci pengő — Pět pengő — Пет пенгова.

Є шість мов, чи нема? На мадярському державному банкноті, а пам'ятаєте, що на мадярській сторінці австро-угорських грошевих банкнот був тільки мадярський напис. Якийсь інший, як на австрійській сторінці? — Нема й не може бути, бо Мадярска неж „самі, чисті маляри“, а не як Австрія, сороката сваха! — Так маляри — бувало — відповідали.

А тепер? Вчите, не даремне то „полак і аенгер — два британки“, стоїть в польській епопеї роззяка загадки: „ile cię cenię trzeba, ten tylko się dowie kto cię stracił“... Або: „Mądry polak — po szkodzie“.

Притім собі думайте, що хочете, але воно правда.

На Мадярщині дешеве II. класа особового поїзду, ате III. класа поспішного поїзду надмірно дорожче. Мадяри, також шляхта, дуже уважали на те, щоб кожний, що поїде „на ярин“ (шари) міг їхати II. класом. Отже й я хав. Крім жидів, яких ніде не забрали, а які казали мені сенціяцію, яку я признав за слухача в Польщі люди краще одгаються, зате Мадяри краще відкиваються. Крім тих двох, яких їхав з мною ще один правдивий „нім“ (нім були також маляри), молод-

При
перестуді
ревматизмі
болях голови
ASPIRIN
tabletki

Оригінальні опакування з червоною бандеролею з знаком „BAYER“ у виді зростаючої на дістаті в усіх аптеках.

осіб, які з незвичайним зацікавленням вислухали політично-економічного реферату п. Гринька Скаска, селянина-організатора з Підгаєччини. Зібрані ухвалили одностайно резолюцію про довіру Українській Парл. Репрезентації, а з окремо висловили протест проти червоного терору на Великій Україні.

Жива смерті в Харкові.

З Риги подають, що апеляційний суд у Харкові розглянув у місяці лютому два тисячі прилюдних смерті, з чого затвердив 1683 присудів. Між засудженими найбільше селян, обвинувачених за спротив радянській владі і „бандитизм“, себто участь в повстаннях. Для погоджування апеляцій у справі присудів визначено в кожному місяці з дні і населення України називати ці дні „днями смерті“.

Що є з ген. Кутєповим?

Сергій Маслов, голова російських емігрантських організацій в Югославії у розмові з журналістами заявив, що має відомості, начеб то більшовики вивели ген. Кутєпова до Москви тому, що цей генерал мав таїти зв'язки з вищими старшинами червоної армії, при допомозі яких хотів викликати протибільшовицький військовий переворот. Від генерала Кутєпова більшовики хочуть довідатися, котрі старшини були в змові.

Ганді буде арештований?

Англійська преса пише, що Ганді скликає на день 12. березня в Бомбаї великі збори націоналістів і демонстрацію проти арештувань в Індії. З ініціативи Ганді в місті Тітабур страйкує 20.000 робіт. на знак протесту проти Англії. В Бомбаї ходять погослоски, що англійська влада рішена арештувати Ганді. Ганді в розмові з журналістами заявив: „Ми Індійці здобудемо незалежність, хочби Англія вярештувала цілий мій нарід“.

дній, чорнявий, гарний з лица, що вважав на всі свої рухи рук, ніг, уст, очей — нічим паляночка. Думаю, що він поміщик. Усі вони нарікали на теперішнє життя. Поміщик не так нарікав, як фільософував, — очевидно, маючи на увазі мене, заграничного гостя, що все-таки говорив по мадярськи, отже, треба надіятись, і симпатизує з мадярами.

— Не маємо ані дров, ані соли, ані нафти, ані заліза, ані... ані... без кінця. Все те мусимо спроваджувати. А те, що ми маємо, — пшениці й вина ніхто від нас не бере. Отже... так не може лишитися! Мусить здійснитися „Паневропа“.

Інша його думка:

— Ми щораз більше приходимо до переконання, що мусимо в середніх школах учитися якоїсь слов'янської мови. Тільки ще не знаємо: якої. Від Праги по Японію — одно слов'янське море, а ми — малий острівчик у тому морі...

Я собі думаю: такі такі „Мудрий поляк по шкоді“, одначе тільки в теорії. Мадяри вже повинні би вчитися не одної, але двох слов'янських мов: по півдні: сербської, на півночі — чеської.

В Бачці їхав я в автобусі з одною аргантною жидівочкою-мадяркою, що цілу лавку завалила своїми валізами, й на всі мови відповідала „нем тудом“. Вона вертала до Сегедина. Нині в Бачці ще говорять по мадярськи, але за яких 30 літ треба буде такий жидівочко-мадяраї, що вміє тільки „нем тудом“ („не знаю“), записати на шнур виписану маршруту... Мадяри в своїх поспішних поїздах уже завели радіо. За 50 сот. слухави музики через цілу дорогу. Авдіяція дуже сильна й чиста. Кожному поручаю. Слухавки прикладаються до контактів, що є на підчках у вагоні.

У полудневій Мадярщині бачив я дуже багато антен по селах. Видно, що вже й селяни там мають своє радіо.

Будапешт, як завжди, напроход гарний. Крайнього міста я не знаю.

Про шовківництво.

Пригадай на часі.

„Час скоро минає, а не вертає“ — каже наша народна пословиця, тому все у своїй часі повинно бути у нас зроблено. Наші кружки „Сільського Госп.“ повинні вже від тепер, а найпізніше до половини березня замовляти все потрібне насіння в „Сільському Господарі“, щоб централь могла всі замовлення доставити на час, аби не було нарікань, як минулого року.

Маю тут на думці справу шовківництва, що й минулого року ми так гарно започаткували й оснували кільканих годівель, котрі станули на відповідній висоті і висадили на нашій галицькій території більше як 20.000 молоденьких морвових дерев та висіли кілька кілограмів насіння. Денки більше підприємливі наші люди, що не жалували праці, добилися вже гарних успіхів у цій діяльності, бо мають уже зверх 10.000 однорічних молоденьких морвових дерев, як прим. п. Крайківський у Болшівцях та інші, котрі мають зі свого лорітку готові деревця розпродувати іншим. „Сільський Господар“ у Львові має рівнож свій гарний питомник молодих дерев, у котрім є кількадесят тисяч однорічних дерев. Одначе з уваги на масове запотребування насіння того замало.

Крім того „С. Г.“ займався вишукуванням старих морвових дерев у нашій частині краю; з тою метою вислав свого інструктора в полуднево-східну частину краю. Праця інструктора п. Шембеля увінчалась гарним успіхом. Він відкрив значну кількість старих морвових дерев, що памятають давні, кращі часи. Все те власність наших селян, котрі не вміли тих дерев викинувати на свій пожиток. З присутності у них інструктора вони скористали багатом і заохотились до годівлі шовкопрядки та до плекання молодих морвових дерев. В тій цілі „С. Г.“, а радше кооператива „Шовк“ заложить з весною найменше один десяток нових досвідних годівель шовкопрядки в кількох повітах полуднево-східної Галичини. Тому всі наші люди, в яких є бодай одно більше морвове дерево повинні користати з нагоди і вислати в найближчу місцевість, де буде відкритий курс годівлі шовкопрядки, когось зі своєї родини бодай на один день, аби там на місці придивався в який спосіб взедеться годівля, щоб опісля і з себе дома можна було з того одного дерева користати. Пам'ятаймо, що хто має бодай 20 дорослих (десятилітніх) морвових дерев, той за 6 тижнів праці заробить від 500—600 зол.

Праця біля шовкопрядки кінчиться завіди перед живими, а як то добре буде заробити на жива поважнішу суму гроша! Годівля шовкопрядки — це сезонна робота, одинока певна поміч для наших малоземельних рільників; вона певніша, як пасічництво і садівництво, бо ще не було випадку, щоб листя на морвовім дереві не вродилось. Досвід навчає нас минулої зими, що морвові дерева не потерпіли так, як потерпіли сади. Вони, що правда, розвивались пізніше, як звичайно, але таки розвивались навіть найстарші і видали велику кількість листя. Пам'ятаймо, що три міліони бідних французьких рільників і стільки-ж італійців живе лишень з годівлі шовкопрядки. А вони заробляють сотки міліонів золотих!

В новіших часах взявся до годівлі шовкопрядки на більшу скалю чехи, болгар, маляри й серби і кожний з цих невеликих народів має у себе по кілька тисяч годівель шовкопрядки, які стараються у себе що годівлю щораз більше розводити. Наші сусіди поляки мають у себе вже до 400 осіб, які займаються шовківництвом, а ми розпочали цю роботу щойно минулого року і ще не досягли одної сотки годівель.

Дуже гарний примір дав нам наш один студент з високої школи в Чехословаччині, котрий побачивши, яку велику користь мають чехи з розвою шовківництва, закупи перед кількома роками 7.000 однорічних морвових дерев і післяв своєму батькові у Звеничці в залішницькій повіті, аби він засадив ці дерева на своїм ґрунті. Нині ці дерева (яке чотиролітні) представляють гарний маєток, бо до 30.000 золотих.

З цього повинні брати примір ми всі. Передовсім наша сільська інтелігенція: священики, учителі й інші повинні тим зайнятися і заохочувати наших селян до засівання своїх ґрядов насінням морви, аби вже раз ця наша ганьба-верба зникла, а її місце заняла морва, як це єдиний з наших людей бачив в Італії та у Франції. Морва віддасть нашому селянинові більші уступи, як верба, бо її довгого ґалуз можна рівнож уживати до городження плотів, а пліт з ґалуз морви постоїть чотири рази довше, як пліт з верби. Крім того з цієї морви користають люди таксамо, як із верби, з що вже каже-

ти про листя морви, котрим виключно живляться шовкопрядка, яка збагачує цілі народи! Польща писала кількадесяті мільйони золотих річів за границю за шовк, а якщо розвинемо у себе шовківництво, то ці гроші залишаться у значній частині в кишенях нашого народу.

Розвинути у нас шовківництво далеко легше, як думали, бо ми живемо на найкращій землі, котрою нам наші сусіди заздують. Морва їдається на всякій землі з винятком підмоклої, а найбільше любить землю піщано-глинисту. Досвід навчив нас, що морва їдається рівнож у глибоких горах Карпат, на висоті 600—700 метрів, як напр. в селі Вошчів у турчанським долинах, де о. Яремкевич ангодував кілька тисяч морвок морів. А учителі Михеєвич в Комарнічах та учителька Чайковська в Ботелці Нискині, від самої чеської границі, мають уже плантації гарні морвові дерева.

З цього бачимо, що ціла наша земля приїмає до розвою шовкопрядки, бо морва приїмається всюди. Як це діло у нас за кілька літ озвинеється, залежить виключно від нас самих. Пам'ятаймо про це, аби ми потім на нікого не парікали!

Велика маніфестація німецьких націоналістів.

Похорони великого адмірала Тіріца в Мюнхені змінилися у велику маніфестацію німецького націоналізму. В імені б. імператора Вільгельма вів Оskar Пруський зложив на гробі Тіріца вінок із написом: „Хороброму адміралові, його імператору“. На похоронах зложив майже весь старшинський корпус німецької флотії. На похоронах літописано кільканадесяті промов у крайню націоналістичному дусі. Ліва преса обурюється, що націоналісти змінили похорони на маніфестацію.

На парламентарній арені.

Сензаційна промова прем'єра Бартя.

(ік) Під час дебати над бюджетом президії бачи міністри у сенаті прем. Бартецького вигословили промову, яка стала першорядною політичною сензацією дня. Покидаючи на загальну у свідомість країни парламентаризм прем. Бартецького в надзвичайно гострий спосіб і в різкому тоні критикував польський парламентаризм, накинувся на польських посів і взагалі цілою своєю промовою живо нагадав відомі відчуття буш. прем. Світацького. Головні думки промови прем. Бартя такі: Демократизація парламентарного устрою зробила з членів парламенту своєрідних факцій і подбавання стало професією. Посли забувають свою давнішу професію, призначаючись до нової, яка є більш вигідна. Величезна більшість парламенту є пасивною масою людей, які не дають зі себе жадної праці і не орієнтуються у проблемах, а лише є сліпим знаряддям партійних провідників. Свідомість недоторкальності додає членові парламенту крил для контролювання уряду, будучи самому неконтрольованим. Він дістає платню не за працю, лише за факт посідання мандату. Члени парламенту стають представниками партійних управ, а не народу. Такий парламентаризм не є в силі працювати згідно з діловими критеріями. Є річею кращого дальшого розвитку держави і його європейських верств, щоб змінити такий парламентаризм на інший, який більше відповідає би специфічним умовам Польщі. Прем'єр відкидає аспірації парламенту правити за посередництвом уряду, якого члени були би лише делегатами парламенту. Ентузіастичні парламентарних систем можуть на такі слова обурюватися, але не будуть обурюватися освічені сфери Польщі. Дальше прем'єр казав про необхідність надати одиниці такі права, які зробили би з неї верховний орган влади в державі. Такою одиницею мав би бути президент.

Вражіння промови проф. Бартя.

(ік) Як згадало промова проф. Бартя викликала величезну сензацію, тим більше, що різні прийоми кажуть, що вона не була випадкова, лише наслідком передуманого і організованого плану. А саме на лагах міністерських були під час промови прем. Бартя присутні всі

до одного міністри, на посольських лавах в сенаті було повно посів з ББ на чолі з полк. Славком, який ніколи в сенаті не появлявся. Крім того промова прем. Бартя була ще перед вигословленням надрукована в ПАТ-і; отже була правдиво приготувана. Коментарі над цією промовою йдуть в різних напрямках. Одні вважають її спробою рятувати міністрів Пристора і Червінського шляхом заявляючи союму перед п'ятидесятиголосованням. Інші кажуть, що це демонстрація без практичних наслідків, до якої прем. Бартя спонукали войовничі настрої в т. зв. полковницьких колах. Однак найбільше осіб схвалюють до погляду, що виступ прем. Бартя буде тактичною деякі наслідки, чи то в аміні курсу нинішнього уряду і позискання собі таким робом підтримки ББ, чи в димії уряду і приходу до влади полковницького кабінету. В зв'язку з промовою прем. Бартя підтримується поголоска про переформування бюджету ен бльок у сенаті і зачинення сесії в четвер або п'ятницю. У всякому разі настрої в кулуарах є досить горячкові, наче в рішачючих хвилях перед всякими несподіванками.

Сенат у відповіді прем. Бартецького:

(ік) Вже під час промови прем. Бартя в різних сторін лівни і правни лунали всякі оклики, а після нього кожний промовець похвалював цьому виступові бодай кілька слів. З найбільшою і найсильнішою реплікою виступив сен. Струг (ППС), який м. ін. заявив таке: Прем. Бартецький виступив з науками, які є відомі провінціалістичним слухачам радів, які однак можуть бути в цій палаті непристосовані. Не можна закричати і загукати людей, які творять конституційно моральну цілість. Промовець сумнівається, чи прем'єр є справді такий сильний, чи так все добре розуміє і є такий певний всего, що тут про це говорив. Промовець не знає жерела цих несподіванок, яких можна тепер сподіватися після виступу прем'єра, який торкається не сенату, але союму. Промовець випрошує собі, щоб терен сенату використовувати для різних експериментів під іншою адресою. Цього маємо вже досить, п. прем'єре. Ваш виступ відібється широким відгуком по краю, однак не накормить голодних і не полатає кризи, яка повстала в наслідок злочинного занедбання кабінету Світацького, який не уважав на перестороги, але вийшов на довгі вакації. Його наслідки знову виступив з науками.

Лісова господарка.

(ік) На засіданні земельної комісії, яке відбулося під проводом пос. Клешицького в заступництві пос. Луцького, прийнято з мазими змінами новелу про спіритусовий монопол в другому і третьому читанні. З черги прийшла справа новелі до розпорядку президента з 24. VI. 1927. про загасподарювання лісів, що є власністю держави. Як перший промовець виступив пос. д-р Баран і в довшій промові піддав критиці дотеперішню девастаційну політику держави, яка найбільше винищила і винищує лісів у Карпатах і у східних воєводствах, приносячи за те всі можливі законні ригори до селян, що при парцеляції набули кілька моргових лісових наділів, зрештою з правила зовсім винищені. До виводів посла д-ра Барана прилучився посол Шекерик-Доників. Остаточо після дискусії прийнято одноголосно внесок, який визнає уряд, що би пізроку предложа новелізацію згаданого декрету в тому напрямку, що би дальшими карами за лісові провини не нищено селянства.

Промова сен. Бараніка.

(ік) Над бюджетом міністерства військових справ у сенаті вигословила коротку промову сен. Баранік, приєднуючись до погляду про скорочення військової служби. Бюджет міністерства військових справ разом з видатками на утримання КОП-у, який фактично є складовою частиною армії із іншими видатками міністерства інших ресортів, призначених на військові цілі, перевищує один мільярд золотих річно, себто є більшим як одна третя цілого бюджету держави. Такий бюджет не відповідає нинішнім господарським умовам і податковій можності громадян і тому повинен бути зменшений. Промовець виступає проти принципу формування військових частин в такий спосіб, що би скрізь існувала польська більшість жовнірів. Військова управа виходить видно з заложення, що і тут треба на зовні заманіфестувати виключно національно польський характер армії і штучно акривати факт, що польська держава є державою національностей, а не національно польською. Промовець звертає увагу на територіальний принцип творення частин в Австрії. На вигук з лагів ендецьких і ББ сенаторів, що завдяки цьому влада Австрії, промовець відповідає, що причиною упадку Австрії був зловровний гін народів до свободи. Промовець жаліється на брак відповідної кількості гр. кат.

і православних священників в армії і непошанування прав української мови українських жовнірів. Головно атакує в цьому напрямку конспіцію ПКУ. На інтерпелляцію у військових справах військово міністерство не відповідає. Вимога рекрута від українського населення є найтяжчою формою податку для держави і найбільшою жертвою з боку населення і тому українське населення має право жадати виконання його справедливих вимог.

Велика промова сен. Галушинського.

(ік) Плану вечером велику промову вигослови у сенаті при бюджеті міністерства освіти сен. М. Галушинський. (З технічних причин зміст подамо в завтрашньому числі).

При бюджеті міністерства освіти вигослови промову сен. Троян, а при бюджеті міністерства публ. робіт сен. Макух. Їх промови подамо завтра.

Демонстрації на Шевченківському концерті.

Арештування буш. пос. Серветника.

З Рінного повідомляють, що там на академії в честь Тараса Шевченка вигословили поезію в польській мові „До брата Шевченка“, під час якої прийшло до демонстрацій. Колиж на закінчення часті присутніх зайонувала „Ще Польська не згине!“, друга часть учасників стала співати „Ще не вмерла України“. Тоді на сцену ввійшов відділ поліції та придержав 165 осіб, однак після вилегітимизації останлено їх на волі. Зате арештували 6 людей, яких закидали викликаннями демонстрації та що ставили спротиву владі. Між арештованими є й буш. пос. Серветник (який стратив недавно мандат на основі присуду Найв. Суду).

Помер А. Ірашек.

Дня 12. березня помер у Празі найпопулярніший чеський письменник-повістяр Альфонз Ірашек на 79. році життя. Всі чеські часописи видали надзвичайні видання, що повідомляють про велику втрату для чеської літератури. (Тому кілька літ „Діло“ подавало було літературну характеристику про Ірашека в фейлетонах проф. С. Шаха).

Ганді йде на Джалапюр.

З Бомбаю повідомляють, що 11. березня Ганді почав великий похід на Джалапюр під кличем відмовлення служивності англ. владі. Похід почав в оточенні великих мас народу після маніфестації в Амабаваді. Гандієві прихильники рахуються з тим, що влада не оставить його на волі, тому вибрали вже наслідника, суддю Абаса Сіабі. Влада видала приказ арештувати бурмістра Калькути за підбурюючі промови. Ганді видав різні вказівки, м. і приказав спец. бригаді інд. робітників добувати примітивним способом сіль із моря на знак протесту проти податку від соли.

Комуністична друкарня в Клепарові.

Поліція перевела ревізію в мешканні Мойсея Зігмана з Борислава, при вул. Мосціцького в Клепарові. Найшли там циклопостіль найновішої марки та ок. 200 кг. готових летючок з підписами КПЗУ і ЗНК. Відозви й циклопостіль забрали на віз і відвезли до поліції, а Зігмана до Бригідок.

НОВИНКИ

— Конфіскація „Діла“. Вчорашнє (56) ч. „Діла“ сконфіскувала прокуратура за одню невеличку місце зі статті пос. д-ра Барана „За боротьбу з коршмаками“. Це друга конфіскація нашого органу в цьому році.

— З приводу смерті Ф. Федорцева зложила замість вінка на його могилу пані Іванна Левицька 20 зол. на „Т-во письменників і журналістів ім. І. Франка“, — а д-р О. Грицай з Відня прислав заяву співчуття.

— Скінчення голодівок. Українські політичні в'язні у Львові в тюрмі „Бригідки“ покінчили розпочату перед кількома днями голодівку, що її розпочали були головню тому, аби добитися відпущення політичних в'язнів від звичайних злочинців. Досі деякі політичні в'язні поміщені були в келіях, у яких перебувало по кільканадесяті злочинців чи бандітів. Наслідком голодівки головні домагалися в'язнів сповнено.

— Ювілей Бережан. При кінці червня ц. р. м. Бережані святкуватиме 400-літній ювілей свого існування. Цей ювілей сходиться із 125-літнім бережанської гімназії і міська рада цього міста утворила комітет для улаштування спільного свята.

— Україніна. У франц. провінціалістичній депешці „Le paysan jurassien“ з дня 28. лютия

*) Література про шовківництво: два останні річки „Славного Господаря“ з р. 1928 і 1929; часопис „Шовківництво“ при „С. Г.“; два річки „Житочні Діла“ з р. 1928 і 1929; книжечка о. Яценкова, яка зм. шовківництво „Доброті Книжки“; статті в „Українському Голосі“ з 1928 і 1929 року. Для українських шовків „Славного Господаря“ прилагодили 40 сиринчиків (гальончиків) в розвою шовкопрядки, користуючи з зорінок жовних дерев'яних голівків. Гальончики ці, споряджені дуже зручно, продає „С. Г.“ по 20 зол. без зарібку, залучає дешевше, як інші фірми. Вони можуть служити кращим наглядом зовнішній про шовківництво.

наш французька, що проживала на Україні від 1919 р., оповідає про жорстокості більшовицької влади. У ній, дивлячись, „Neues Winterburger Tagblatt" з дня 27. лютого знаходимо перекладом п. а. „Проблема меншостей". У берлінському деннику „Deutsche Allgemeine Zeitung" з дня 27. лютого статтю „Боротьба меншостей за їхнє право".

— Утрата служби і повисівся. У Підбірцях біля Львова у господаря Анарія Шевчука служив наймит Евстахій Власик. На днях господар вивів наймитові службу і Евстахій Власик з розпучки повисівся у стайні Шевчука. Цей наймит був сиротою і ще недавно перебував у сирітському закладі СС. Василянок при вул. Подольського у Львові.

— Радикальний спосіб позбутись аліментів. У Бичковцях, пов. Чортків, арештовано Михайла Войчишина за те, що хотів задушити свою дитину, матір якої була його любовниця Анна Цибульська. Цибульська призналась, що Войчинин тому хотів позбутись дитини, щоб не платити їй аліментів.

— Дешо зі статистики в'язнів у Польщі. Польща має 332 в'язниці, які мають помешкання для 24.868 осіб. Сама Варшава має 36 в'язниць для 2.620 осіб. У 1929 році в Польщі було у в'язницях цілої Польщі 25.073 особи, у самій Варшаві 7.458, у Львові 4.215, у Вильні 3.252. Найгустіше населені в'язниці у Вильні, де на 100 місць припадає аж 108 в'язнів, так що в'язниці є переповнені. У карирах в'язниць в Польщі тепер сидить 13.415 осіб, у слідчих 11.458, з чого 1.210 жінок. Політичних в'язнів Польща має 2.449, з чого тільки 189 жінок, військових в'язнів є тепер 119 осіб.

— Ревізія сенсаційного процесу в Празі. В 1928 р. у Празі закінчився сенсаційний процес проти журналіста Міхала, письменника Клепетаржа і їх приятеля Сікорського, обвинувачених в убивстві малярки М. Верешмартової над Щирбським озером. Ці три обвинувачені вбили свою жертву, щоб здобути її доларя, привезені з Америки, при чім Міхалю навіть взяв з Верешмартовою цивільний сфінгований шлюб, щоб загарбати її майно. Лікар і письменник Клепетарж був засуджений на 15 літ в'язниці, Сікорський також на 15 літ, а Міхалю на кару смерті. Клепетарж засуджено на підставі зізнання Сікорського, хоч сам Клепетарж все твердив, що він не брав участі в убивстві. По двох роках в'язниці, Сікорський доніс судові, що його зізнання були фальшиві і що Клепетарж справді навіть не був над Щирбським озером на Словаччині та не брав участі в убивстві малярки, тому цей процес буде відновлений, а Клепетарж може буде звільнений.

— Трагічна смерть єпископа. Євангелістський єпископ у Будапешті д-р Кірххноф минулої неділі в церкві говорив проповідь про смерть і страшний суд. Єпископ полав у такий ораторський запал, що нагло дістав удар серця і помер на очах слухачів зібраних у церкві. Єпископ Кірххноф підчас війни був військовим священиком, мав кілька воєнних відзначень і мав славу доброго бесідника, через що його промови передавало радіо по цілому світі.

— Американська реклама. Біля Нью Йорку вбудовано прекрасний мавзолей, де можна купити гроби для небіжчиків. Власники цього мавзолею помістили в газетах таке рекламне оголошення: „Ми продаємо і винаймаємо прекрасні, ясні кімнати для вічного спочинку. Кімнати тріть як піраміди, ціни дешеві. У мавзолею небіжчик лежить так вигідно, що йому навіть не хочеться вставати і всі небіжчики переконані, що вмерти на те, щоб лежати собі в нашому мавзолею, це правдива розкіш. У мавзолею є апарати для нищення хробаків і небіжчик дуже вдоволений, що жадний хробак не приходить до них в гості. Як відомо, мертві американці дуже не люблять вітру і наш мавзолей побудований в місці, де вітру ніколи і не чути. Американці! Користайтеся з нагоди і старайтеся якнайскорше замешкати у вигідних гробах нашого мавзолею".

— Жила 118 літ і всеж померла. Дня 8. березня в Білостоку померла Лей Мінес, жидівка, що вродила 118 літ. Лишила вона дочку, яка тепер має 90 літ і онуків, з яких один має 65 літ, а другий 63.

— Смертельна бійка на пасовиську. Дня 7. березня на громадському пасовиську в Загір'ю коло Давидова, повіт Львів, прийшло до бійки між тамошніми парубками, яка закінчилась смертю Дмитра Остапця та Івана Климківича і смертельним пораненням Олександра Балицького, який борється в ліжці зі смертю. Парубки бились за вбивство Дмитра Остапця арештовано його брата Миколу, а за вбивство Климківича арештований брат Степан Климківич і Стах Швайдер. Причиною смертельної бійки були особисті парубочькі поразки.

— Каоніт скульптора з артисткою. У Празі є слава чеська драматична артистка Седлячкова, яку пражани дуже люблять. У Празі живе й скульптор Фойт, якого пражани люблять не менше як Седлячкову. І ось ця артистка попросила цього скульптора, щоб він виконав скульптуру її голови, але тільки голови. Скульптор узвися до роботи, артистка щодня бігала до його ателіє позувати і була дуже вдоволена роботою Фойта. Але якже було її обурення, коли одного дня вона побачила на виставі скульптуру своєї особи, але не тільки голови, а й бюст і цілу її постать і то обнажену. Підліжком вистави зібралась публіка й оглядала нагу улюблену артистку і хвалила її бюст. Анна Седлячкова заскаржила скульптора до суду, доказуючи, що вона не позувала скульпторові нага і що він тільки на підставі уяви дотворив її бюст, хоч вона просила виконати тільки її голову. Скульптор доказує в суді, що артистка позувала наго і тепер суд сам не знає кому вірити, бо щоб доказати, що скульптура зроблена після моделю, треба би хіба артистку в суді обнажити і порівняти її бюст із бюстом виконаним скульптором. Процес ще не закінчений, але покищо скульптор зробив собі добру рекламу.

— Ще існують пірати. На англійській корабель „Штерлінг" напали китайські пірати, які почали з залогою боротьбу, щоб здобути корабель. У битві було 12 піратів і 2 англійські старшини поранені. Коли на поміч англійському корабель прийшли інші пароплави, англійцям вдалось підпалити корабель піратів, наслідком чого згинуло 30 піратів, а декілька урятувалось на тім самім кораблі, на який напали.

— Самовбивство красуні-артистки. В однім готелі в Нью Йорку знайдено труп артистки Христини Норманової, яка була слава своїм талантом і незвичайною красою. Писала також вірші, якими захоплювала Нью Йорк. Невдовзі занедужала ця красуня на туберкульозу і коли лікарі втратили надію вилікувати її, вона закінчила життя самовбивством. Самовбивство аншла 50.000 доларів спадку, який призначила для бідних артистів театру, де виступала.

— Торнадо в Америці. З Нью Йорку прийшли відомості, що в Льюїзіані над містами і селами в околицях Гаррісу пролетів торнадо, який знищив кілька сіл до тла, убив 2 особи і 30 осіб поранив.

— Після великої повені в південній Франції. В неділю ціла Франція обходила жалобою по жертвах великої повені. Французька преса подає статистику, яка налічує 200 осіб, що згинули в цій повені. У самім місті Монтебані втопилось 3000 домашніх звірят. Уряд асигнував великі суми для відбудови затоплених теренів.

— Ріжні вісти. В околиці Тереспольска б. Ріо де Жанейро поїзд викочив зі шин, скотисся у провалля, наслідком чого згинуло понад 50 осіб. — У місті Струмиці у Сербії комітаджі вкинули до каварні „Уніон" бомбу, яка вбила 4 особи і ранила 15 осіб. — В Лескояку в Сербії відбулись збори православних, які протестують проти переслідувань релігії в СРСР і домагаються, щоб синод оголосив царя Миколу II. святым мучеником, за його засади для православля і смерть з рук ворогів церкви. — Лотиська преса пише, що Східня Латавія залита збіжжям із СРСР, які втікають перед колективізацією. — В Індії вибухла чорна віспа, від якої померло досі кількості осіб. — Рекорд високости в леті літаком здбула в Нью Йорку 18-літня Емілія Шміт, яка долетіла до висоти 9755 метрів, де почала тратити притомність і мусіла опуститись нижче. — У Кремені в Південній Африці зірвалася вінда, що спричинила смерть 29 робітників.

— Справлення помилки. В статті „3 Адвокатської Палати у Львові" („Діло", ч. 56) перекручено назвище повноваженого президента Палати д-ра Володимира Голдєвського на: Голдєвського.

Ціни набілу у Львові.

„Маслосою" платив кооперативам дня 12. березня п. р.: за масло експортне солоне й несолене пріма по 5-30 зол. за кілограм; за літру молока 0-34 зол. за літру сметани 1-50 зол.; яйця кола 5-20 зол.

Лист до Редакції.

Високоповажаний Пане Редакторе!

Будь ласка, помістити на сторінках Вашого часопису ці мої рядки.

У ч. 9 (217) часоп. „Тризуб" з дня 2/III п. р. в статті „Безтактність чи гірше?" п. І. Липовецький, зачитувавши спорий кусень з мого оповідання „Архангельські пера", написаного ще в 1925 р. й передрукованого тепер у лютневій книжці „Української Реформації", і похваливши його за „чудову українську мову" й „художність", якісні зазначає: „Хочемо підкреслити, що „Українська Реформація" виїрнула з редакційного портфелю

писані ще 1925 р. ці „Архангельські пера" саме в момент закриття Київсько-Печерської Лаври; що робить це вона тоді, коли на сході бенкетують юрби червоних безбожників, які руйнують всі людські святощі, пускають з димом..." і т. д.

Справлюючи свої стріли проти „Української Реформації", п. І-й тим самим і головним чином заціпає мене, як автора названого оповідання.

З огляду на це мушу заявити: 1) що оповідання „Архангельські пера", як це відомо п. І-у, писане ще в 1925 р.; 2) що в момент передруку цього оповідання ні мені, ні „Української Реформації" нічого про закриття Київсько-Печерської Лаври відомо не було; 3) що в оповіданні „Арх. пера" не тільки ні однієї з слів не умядено значиння Лаври, а, навпаки, увесь час говориться про ролю її „для простодушного богобоязливості українського серця", що підкреслює сам п. І-й; 4) що взагалі ціле оповідання написане в такому невинному, прихильному до цієї „простодушності" тоні, що могло наїти місце не тільки в соціал. органі (де було вперше друковане), а навіть на сторінках релігійної преси.

Оповідання „Архангельські пера" описує вакханалію ошустів коло Лаври, які ловлять у свої сіті простодушного українського селянина, заманюючи його до рудунів з архангельськими перами, трісками з Господнього гробу, сльозами Богородиці й іншим дежінатним крамом.

Коли це могло образити „релігійне чуття" п. Липовецького, тим гірше для нього, але нім не винні тому ані автор, ані редакція „Укр. Реф.". Так само ніяк не відповідальні ні автор, ні редакція за те, що більшовики в своїй „свобідній" країні оголошують війну „свободі совісті". Коли комусь хочеться доміти собі карк — не можна боронити йому робити ці прикрасності, так само, як не можна забороняти п. І-му безпотно доміти свої пера на сторінках „Тризубу".

Одно тільки не добре і вже зовсім не стичне. Чому п. І-й, зачитувавши з мого оповідання цілі уступи, не навіть одного речення, після якого ставалаб зовсім непотрібною уся його балаканина. Ось це речення:

„Мала, рідна, дороженька бабусе! Спи собі спокійно під шепоти берез на тихому сльському кладовищі й не наважтай своїх думок на грішну землю, по якій носили Тебе. Твої праведні ноги й на який дідько тепер бо-знас, що і закриваються святі церкви й монастирі, здираються святі шати з чудотворних ікон, відкриваються антирелігійні факкультети й чиняться не знати ще які страшні й нечувані речі".

Serpianti Sat.

З високим поваженням
Федір Дудко.

Львів, 10, березня 1930.

3 судової салі.

Трагедія в Пітричах перед перемиським судом.

І шостий день розправи приніс зізнання, які поважно обтяжують майора Рильського. Свідок Михайло Война, українець, сауга в двох Рильської в Пітричах зізнає, що Рильський відносився до своєї жінки так але, що вона кілька разів пішла бігти з ним, хотіла перепроситись з першим чоловіком Ясінським і вернути до нього, але боялась це вчинити, підозріваючи, що Рильський застріляв її і Ясінського. Критичного дня М. Война переходив біля парку, почув стріл і крик Рильської, „Бажу Марію!" після чого свідок прискочив до плоту, загинув до парку, почув другий стріл і за хвилину побачив майора Рильського, як він без шапки вертав до дому. М. Война стрінув зараз жила Абрама Шорца, який також чув стріли і все оповів йому, а Абрама Шорц намовив його мовчати про те все, щоб не тягаться по судах і не стигнути за себе глія та пімсту майора. Але Рильський почув, що Михайло Война чув стріли і все потім оповідав його, а служниця Чайківська шептала раз М. Войні: „Знаєш що, Михайло? Пан майор чомусь тебе боїться!"

На запитання прокуратора чи свідок чув вразво крик Рильської: „Бажу Марію!", свідок відповів, що цей крик чув так виразно, що міг пізнати голос майорової та розрізнити „р", але Рильська але ніяк не могла.

Другий свідок, Абрама Шорц, підтверджує, що чув стріли і радий Войні мовчати про ту справу. На запит прокуратора, що спонукало свідка відійти відкрити тайну, Абрама Шорц відповів: „Коли я довідався, що самісць майора Рильського, мають арештувати Ростоцького, мене почало гризти сумління і я виявив тайну Войні і свою, щоб рятувати Ростоцького".

Свідок Францішок Славинський зі Станиславова підняв, що Ростоцький оповідав йому, що Рильська застріляла його жінку і що він про все

